

PRESENTACIÓ

És gairebé un tòpic començar la introducció d'un volum sobre adquisició de llengües fent referència al fet que el procés d'aprenentatge d'una llengua és el que distingeix els humans dels animals (en el cas de l'adquisició de primeres llengües) i al fet que l'ús de més d'una llengua no és l'excepció en l'àmbit mundial sinó la norma (en el cas de l'adquisició de segones llengües). Encara que puguin ser tòpics, alguna cosa ens diuen sobre la manera com percebem el procés d'adquisició de llengües. El que sobresurt en el cas de tots dos tòpics és que ens trobem davant d'un procés que experimentem tots els humans i que, generalment, l'experimentem més d'un cop. Vista aquesta situació, seria esperable que d'alguna manera en fóssim conscients i en tinguéssim coneixement (implícitament o explícita), però en realitat es dona el cas contrari. Si preguntem als companys que ens envolten, usuaris quotidians de la llengua (o les llengües), i als especialistes de camps propers a l'adquisició de llengües, ens adonarem que el coneixement sobre l'adquisició és gairebé nul. D'una banda, els currículums d'ensenyament primari i secundari toquen de resquitllada el tema de l'adquisició en les classes de filosofia. En les classes de llengua es tracta, a tot estirar, la qüestió de l'ús de les llengües en ambients multilingües però no s'analitza directament el tema del procés d'adquisició. D'altra banda, en disciplines afins a l'adquisició, com ara la lingüística o la lingüística aplicada, les relacions són més aviat unidireccionals que no pas bidireccionals: els estudiosos de l'adquisició han de saber lingüística però la relació no es dona pas al revés.

El panorama que acabem de presentar contrasta, però, amb la vitalitat de la investigació sobre l'adquisició en les terres de llengua catalana, centrada sobretot en el món universitari dels departaments de lingüística, filologia i psicologia, i en la publicació recent d'alguns *handbooks* o manuals que representen un cert moment de maduresa dels estudis d'adquisició.¹ Amb tot, encara hi ha un buit en les publicacions en català pel que fa a l'estudi de l'adquisició.² Així, doncs, aquest volum té com a propòsit fer

1. En els últims cinc anys hi ha hagut una proliferació de manuals de lingüística (aplicada), adquisició de llengües (primeres i segones) i ciència cognitiva; vegeu, per exemple, Aronoff & Rees-Miller (2001), Bechtel & Graham (1998), Doughty & Long (2003), Fletcher & MacWhinney (1995), Kaplan (2002) i Ritchie & Bhatia (1996, 1999).

2. Cal notar, en canvi, que en l'àmbit de les publicacions en llengua castellana en els últims anys hi ha hagut un flux constant de manuals sobre adquisició i ensenyament de llengües, tant en llengua original castellana com en traducció; vegeu, entre altres, Belinchón *et al.* (2000), Berko & Bernstein (1999), Carreiras (1997), Galeote (2002), González Nieto (2001), Larsen-Freeman & Long (1994), López Ornat (1994), Muñoz (2000) (Serra *et al.* (2000) Vega & Cuetos (1999) i Vez (2000). En el cas del català, tot i que la

un repàs dels temes d'investigació en adquisició de primeres i segones llengües a principis del segle XXI i fer-lo assequible als lectors en llengua catalana. La característica principal de la investigació de l'adquisició és la interdisciplinarietat, cosa que fa difícil que en un volum com aquest es puguin tractar tots els temes possibles. Per això, ha calgut fer una selecció de temes i ens hem inclinat cap a una tria que té en compte treballs empírics des de diferents perspectives teòriques. A més a més, sempre que ha estat possible s'ha posat èmfasi en el context de l'adquisició de la llengua catalana.

En el primer article, *Adquisició de primeres i segones llengües: perspectiva històrica i qüestions actuals*, Llorenç Comajoan emmarca l'estudi de l'adquisició de llengües dins els diferents corrents històrics i d'investigació i mostra com el debat entre empirisme i racionalisme arrenca en l'antiguitat (Plató i Aristòtil) i arriba fins als nostres dies amb la polèmica entre innatisme i empirisme. La concepció interdisciplinària de l'estudi sobre l'adquisició també es pot observar històricament en les relacions que s'han establert entre la filosofia i la psicologia respecte a l'estudi de l'adquisició de les primeres llengües i l'ensenyament de segones llengües. L'afiliació de l'adquisició de segones llengües amb l'ensenyament, a més a més, no és fortuïta sinó que és el resultat de la ahistoricitat i la relació entre disciplines acadèmiques. En aquest article també es fa un repàs a tres temes actuals d'investigació: el debat sobre la pobresa de l'estímul, l'evolució dels arguments en la discussió entre innatisme i empirisme i, en el cas de l'adquisició de segones llengües, la relació entre l'ensenyament de llengües en contextos de classe i el procés d'adquisició. Aquest primer article proporciona un marc conceptual i històric que pot ajudar a entendre en quin context s'ha desenvolupat la investigació que es presenta en la resta d'articles.

Miquel Siguan, en el seu article *Tres perspectives en l'estudi del llenguatge infantil*, reprèn un dels temes ja presentats en l'article anterior i se centra en l'adquisició del llenguatge infantil. En concret, presenta una perspectiva sociocultural que posa èmfasi en la relació que s'estableix entre l'infant i el seu entorn. Aquesta relació es fa concreta en el monòleg i el diàleg dels infants. Siguan ens dona una sèrie d'exemples que ajudaran el lector a comprendre millor què fan els infants i per què ho fan. Per exemple, en les etapes primerenques no es distingeixen gairebé els monòlegs dels diàlegs i els diàlegs que estableixen els infants no tenen les mateixes funcions comunicatives que els diàlegs entre adults. En la segona part de l'article, Siguan presenta tres perspectives teòriques i metodològiques en l'estudi del llenguatge infantil: la cognitivista, la pragmàtica i la sociocultural. Siguan conclou que no cal esforçar-se a buscar la teoria més satisfactòria sinó que més aviat cal integrar les tres perspectives.

presència d'investigadors catalans en publicacions periòdiques en anglès i castellà és notable, hi ha pocs llibres dedicats exclusivament a l'adquisició de llengües (Bel 2001, Cuenca 1992, 1994, Julià 2000, Llinàs 2001 i Vila 2001 són algunes de les excepcions).

En l'article titulat *A l'entorn de l'adquisició de la sintaxi i del seu estudi*, Mireia Llinàs, Joana Rosselló i Aurora Bel se centren en el marc teòric de la teoria chomskiana i fan un repàs als aspectes positius i negatius que té la investigació del desenvolupament de la sintaxi infantil dins d'aquest marc teòric. Per exemple, destaquen el gran creixement tant en investigadors com en publicacions que ha experimentat l'estudi de l'adquisició en l'àmbit generativista en els últims anys, però també es lamenten de la distància existent entre el que les autores anomenen la investigació clàssica de caire purament lingüístic (teoria sintàctica) i la de l'adquisició. Aquesta distància l'exemplifiquen mitjançant la discussió de l'argument de la pobresa de l'estímul en teoria d'adquisició i en algunes obres recents de teoria sintàctica. Si bé Siguan en l'article anterior proposava integrar diferents perspectives teòriques, les autores d'aquest article proposen la formació d'equips d'investigació que integrin, encara que sigui dins d'una mateixa perspectiva teòrica, investigadors amb diverses especialitzacions, com ara el disseny d'experiments, la teoria sintàctica i la gestió de bases de dades.

En l'article *L'adquisició infantil de les llengües de signes*, Josep Quer ens apropa a l'estudi del procés adquisitiu del llenguatge de signes per part dels infants Sords. Partint de la pregunta bàsica de si el procés d'adquisició infantil de la llengua oral és equiparable al de la llengua de signes, Quer examina les fases inicials d'adquisició, l'adquisició de la morfologia i de la sintaxi i la fase tardana de l'adquisició. Els diversos estudis que presenta mostren que el procés d'adquisició del llenguatge de signes és semblant al de la llengua oral, tot i que també s'hi donen algunes diferències. Per exemple, l'adquisició de la capacitat de concordar els verbs amb referents no presents és més tardana en l'adquisició del llenguatge de signes que en l'adquisició oral, en part a causa de factors cognitius (ús de gestos manuals en lloc de lingüístics). De nou, l'article de Quer ens mostra com la disciplina de l'adquisició s'obre a perspectives no exclusives de primeres i segones llengües vocals, sinó que l'estudi del mateix procés d'adquisició es pot abordar des de múltiples disciplines que, juntes, poden aclarir la investigació de qüestions que queden diluïdes en altres àmbits (per exemple, la relació entre iconicitat i arbitrarietat).

El títol de l'article de Kathleen Bardovi-Harlig, *La intersecció entre la pragmàtica i l'adquisició de segones llengües*, ja ens indica que segueix amb la tònica que apuntàvem abans sobre la interdisciplinarietat en l'estudi de l'adquisició. A partir de la base de la recerca d'actes de parla i els contextos en què s'usen (la pragmàtica), la pragmàtica de la interllengua se centra en l'estudi del desenvolupament de les habilitats pragmàtiques dels aprenents d'una segona llengua. Tal com indica l'autora, sovint s'ha posat més èmfasi en el component adquisitiu que no pas en el pragmàtic, però avui dia ja es disposa d'una varietat d'estudis que combinen tots dos components. En concret, Bardovi-Harlig s'interessa pel desenvolupament de la pragmàtica en la segona llengua i en el diàleg que s'estableix entre el desenvolupament gramatical i el pragmàtic (per exemple, si un aprenent no sap el condicional, com realitza les peticions indirectes?).

Com que la pragmàtica és l'estudi de la llengua en el seu context d'ús, cal fer referència al context d'aprenentatge de la segona llengua (en l'ambient en què es parla la llengua o en una classe) i la interacció entre parlants. En l'última part de l'article, l'autora ens dóna diverses mostres d'interllengua que exemplifiquen que els aprenents construeixen un sistema propi gramatical i pragmàtic que no es pot explicar exclusivament ni per la primera ni la segona llengua (per exemple, el aprenents de castellà de parla anglesa diuen *no quiero* per rebutjar propostes, tot i que els mateixos aprenents no diuen l'equivalent en anglès ni els parlants nadius de castellà fan servir aquesta expressió).

Cristina Sanz, en l'article *Adquisició de terceres llengües: Estat de la qüestió*, s'endinsa en un tema que sovint s'ha ignorat en l'estudi de l'adquisició, però que, de manera semblant a l'estudi de la llengua de signes, va prenent cada vegada més rellevància. Es tracta de l'adquisició de més d'una segona llengua. A més, es un tema del tot escaient en aquest volum ja que gran part de la investigació en aquest camp prové d'estudis fets a Catalunya i al País Basc. En concret, Sanz proporciona dades de diversos grups de recerca que puntualitzen l'opinió generalitzada que és beneficiós introduir l'ensenyament d'una segona-tercera llengua estrangera en els primers anys de primària. Sanz també avalua l'argument que conèixer una segona llengua facilita l'adquisició d'una tercera llengua ja que les dades empíriques obtingudes fins al moment són contradictòries. Per tal de comprendre els estudis i els resultats discordants, cal tenir en compte les diferents variables que intervenen en l'aprenentatge d'una tercera llengua i que Sanz presenta en l'article.

En el penúltim article del volum, titulat *Gramaticalització i adquisició de llengües: L'adquisició de la morfologia de passat en aprenents de català com a llengua estrangera*, Llorenç Comajoan i Manuel Pérez Saldanya fan servir la teoria de la gramaticalització diacrònica i adquisitiva per explicar l'adquisició de la morfologia del passat (passat perifràstic i imperfect) en aprenents de català com a llengua estrangera en un context universitari nord-americà. En concret, presenten hipòtesis d'adquisició centrades en l'aspecte lèxic i els plans del discurs per explicar l'aparició desigual de les marques perfectives i imperfectives en diferents tipus de predicats verbals. Les dades mostren com els aprenents fan servir pistes aspectuals i discursives redundants per crear contextos on puguin utilitzar formes perfectives i imperfectives. El resultat és que les combinacions prototípiques (predicats tèlics en contextos de primer pla) afavoreixen l'emergència de les formes perfectives que, a més a més, s'usen de manera apropiada, mentre que les combinacions menys prototípiques de morfologia i pla del discurs apareixen més tard i s'usen de manera menys apropiada. Els autors conclouen que la gramaticalització diacrònica i l'adquisitiva presenten evidència de processos semblants, segons els quals els parlants marquen les formes en certs contextos discursius amb un alt grau de redundància, la qual cosa pot facilitar la codificació des d'un punt de vista cognitiu.

Finalment, Lluïsa Gràcia i Elisabet Serrat, en l'article titulat *Immigració i adquisició de segones llengües*, aborden un tema d'actualitat i estudien l'adquisició del català per part de parlants de llengües diverses. Després de fer un repàs a la nova situació lingüística de Catalunya arran de l'arribada d'immigrants d'una gran diversitat lingüística en els últims anys, les autores examinen el paper de la primera llengua en l'adquisició de la segona. En concret, analitzen la flexió verbal del català, l'àrab, el soninké i el xinès i, tenint en compte altres estudis que s'han centrat en el paper de la primera llengua en l'adquisició de la segona, elaboren diverses hipòtesis de l'adquisició de la flexió verbal del català. A continuació contrasten aquestes hipòtesis amb dades d'un estudi preliminar dels errors que cometien diferents aprenents de català arribats a Catalunya. Les dades mostren que els aprenents xinesos són els que tenen més dificultats per aprendre el sistema flexiu català i que cometien més errors en l'ús de formes de temps que no pas d'aspecte verbal.

Des del primer article, en què es presenta un panorama històric general, fins a l'últim, en què es fa referència específica a la situació actual a Catalunya, el volum pretén ser una introducció a les diferents perspectives teòriques que s'han ocupat de l'estudi del procés d'adquisició de primeres i segones llengües. Esperem que aquest recorregut serveixi de reflexió i discussió per als investigadors ja madurs i sigui una font d'inspiració per als futurs investigadors.

LLORENÇ COMAJOAN COLOMÉ
Middleburg College
MANUEL PÉREZ SALDANYA
Universitat de València

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ARONOFF, M. & J. REES-MILLER eds., (2001) *The handbook of linguistics*, Malden, Blackwell.
- BECHTEL, W. & G. GRAHAM, (1998) *A companion to cognitive science*, Malden, Blackwell.
- BEL, A. (2001) *Teoria lingüística i adquisició del llenguatge. Anàlisi comparada dels trets morfològics en català i en castellà*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- BELINCHÓN, M., J. M. IGOA & A. RIVIÈRE (2000) *Psicología del lenguaje. Investigación y teoría*, Madrid, Trotta.
- BERKO, J. & N. BERNSTEIN (1999) *Psicolingüística*, Madrid, McGraw-Hill.

- CARREIRAS, M. (1997) *Descubriendo y procesando el language*, Madrid, Trotta.
- CUENCA, M. J. (1992) *Teories gramaticals i ensenyament de llengües*, València, Tàndem.
- CUENCA, M. J. ed, (1994) *Lingüística i ensenyament de llengües*, València, Universitat de València.
- DOUGHTY, C. & M. LONG eds., (2003) *The handbook of second language acquisition*, Malden, Blackwell.
- FLETCHER, P. & B. MACWHINNEY eds., (1995) *The handbook of child language*, Malden, Blackwell.
- GALEOTE, M. (2002) *Adquisición del language*, Madrid, Pirámide.
- GONZÁLEZ NIETO, L. (2001) *Teoría lingüística y enseñanza de la lengua*, Madrid, Cátedra.
- JULIÀ, J. ed., (2000) *L'ensenyament del català com a L2*, Lleida, Universitat de Lleida.
- KAPLAN, R. ed., (2002) *The Oxford handbook of applied linguistics*, Nova York, Oxford University Press.
- LARSEN-FREEMAN, D., & M. Long (1994) *Introducción al estudio de la adquisición de segundas lenguas*, Madrid, Gredos (Versió espanyola de *An introduction to second language acquisition research*, 1991, Londres, Longman).
- LLINÀS, M. (2001) *Petites paraules*, Barcelona, Empúries.
- MUÑOZ, C. ed. (2000) *Segundas lenguas. Adquisición en el aula*, Barcelona, Ariel.
- LÓPEZ ORNAT, S. (1994) *La adquisición de la lengua española*, Madrid, Siglo XXI.
- RITCHIE, W. C. & T. K. BHATIA (1996) *Handbook of second language acquisition*, Nova York, Academic Press.
- RITCHIE, W. C. & T. K. BHATIA (1999) *Handbook of child language acquisition*, Nova York, Academic Press.
- SERRA, M., E. SERRAT, R. SOLÉ, A. BEL & M. APARICI (2000) *La adquisición del lenguaje*, Barcelona, Ariel.
- VEGA, M. & F. CUETOS coord. (1999) *Psicolingüística del español*, Madrid, Trotta.
- VEZ, J. M. (2000) *Fundamentos lingüísticos en la enseñanza de lenguas extranjeras*, Barcelona, Ariel.
- VILA, I. coord. (2001) *Processos psicològics bàsics*, Barcelona, Universitat Oberta de Catalunya.